Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, po 1921-09-10, iš Kauno – į Būgius

Jau trys savaitės kaip nuo tavęs nė žodelio.

Jau trys savaitės kaip nuo tavęs nė žodelio. Trys savaitės! Kas dieną virpančia širdžia laukiu pašto. Tuščia – ne man, ne man… Gal vėlei kaip Palangoj gausiu iš karto iš tavęs kelius laiškus, bet šiandie nėra, bet šiandie aš toks vienas, apleistas…

Šiandie mano urvas toks apleistas, toks baisus, o aš jame vienas – karalius ir beprotis.

Glūdžiu apsikniaubęs ir ašarodamas[,] be galo, be pradžios kartoju – numylėta – numylėta!

Ką aš padarysiu, kad man taip baisiai ilgu! Kažkur užu sienos girdis kažkokia liūdna, baisi, vargana daina, už lango rudens saulės paskutiniai spinduliai geltonose medžių viršūnėse išsiskiedžia – o aš toks vienas, ir niekas, niekas neatlankys manęs!

Glūdžiu apsikniaubęs ir be galo, be krašto kartoju tą patį [–] numylėta, numylėta!

Ir ką aš padarysiu, kad man taip pašėlusiai ilgu Tavęs!

Suskaičiau mano valandas, suskaičiau mano mintis, atlankiau šventavietes, kur mes kartu gyvenom, ir dabar aš toks vienas, ir širdy kažkokia nežemiška jėga klykia ir gelia – numylėta – numylėta!

Ir niekas daugiau nebeatlankys manęs!

Suskaičiau, kaip mintys sopėdamos skrenda, suskaičiau[,] kaip širdis vis giliau ir giliau į neišbrendamą skausmą pasineria ir kaip ilgėjimos varpas kažkur beprotišką giesmę gieda, ir kaip žiedas[,] pakastas rudens šalnos[,] miršta iš lėto – kaip minutės skamba skrisdamos, ir vėl susikaupiu apsi[k]niaubęs ir jau žodžių nebetariu, tik kažkaip išbalusios lūpos virpa be prasmės, o krūtinėj kažkas skaudžia ir skambina – numylėta – numylėta.

Tebūtų daugiau visas mano gyvenimas vien tyrai ir monai, by tik aš dar kartą galėčiau garsiai visam pasauliui suklikti – numylėta – numylėta!

Tebūsiu šventvagis, tebūsiu mirties regėjimo šešėlis, tebūsiu viena ištremties aimana – by tik dar kartą visam pasauliui sušukti – numylėta, numylėta!

Ir jeigu aš mano širdy vieną tą žodį tekartoju, tai mano širdis karštesnės maldos niekuomet nėra žinojusi. Ir jeigu ši malda mano į tyrų vėtros aimaną panaši, tai niekuomet aš nesu taip troškęs išklausytas būti.

Numylėta – numylėta!

Tebūnie palaimintas per amžius amžinuosius tas šventas žodis ir ta malda, kurioj jis gimė! Tūkstančius tūkstančius kartų tebūna palaiminta toji, kuri tą maldą sukūrė, kuri dūšią užbūrė, kuri yra karaliūnaičių karaliūnaitė ir svajonių žvaigždė, kuri tą šventą vardą nešioja[,] – numylėta – numylėta!

– – – – – – – – – –

Iš kur man žinoti[,] ar esi jau gavusi mano laiškus, tik nuo Tavęs aš nieko dar nesu turėjęs. Tik dar skaudžiau, Tadas [1] sako Tau pasiuntęs telegramą kviesdamas atvažiuoti, o Tu ir jam nieko neatsakiusi. Gal iš tikrųjų kas negero atsitiko, gal tu sergi, gal taip kas yra. Aš nežinau, kas ir bemanyti! Todel darosi dar labiau liūdna. Rodos[,] ne šiandie, tai rytoj, o aš iš Tavęs būtinai gausiu nors keletą žodžių, bet eina diena po dienos, o vis nėra ir nėra. Ir ypač dabar man tai be galo sunku pakelti. Jei prieš atostogas dar aš sueidavau su kuo nors, dar kur užsimiršdavau, tai dabar aš nieko

panašaus neturiu. Arba sėdžiu vienas užsidaręs, arba valkiojuos nuleidęs galvą, paskendęs mintyse, lankydamas šventavietes, kur mes kartu gyvenome – ir daros dar labiau ilgu, dar labiau skaudu! Dabar aš kažkaip prie žmonių nebepritinku, nebemoku aš su jais kalbėti, nebeturiu[,] kas jiems pasakyti. Einu – praeinu pro šalį, pro šalį. Kas kam darbo, kad aš toks vienas, kad aš toks liūdnas vienumoje mano! Ir juo aš daugiau apie Tave galvoju, juo patvariau tavo paveikslas tvylo mano akyse, juo gyviau pasiilgstu tavo žodžio, tavo minties, Tavo rankos! Ir, rodos, jeigu aš gaučiau iš Tavęs laišką, tai jausčiau[,] kad Tu pati ateini int mane ir priglaudi, ir palaimini. Ir dabar aš žinau, kas Tu man esi ir kaip Tu visą pasaulį savyje del manęs sukaupi! Dabar čia aplinkui man visa taip svetima ir tolima, ir siela taip alksta kito, kitokio gyvenimo. Kad aplinkui nebūtų taip tuščia ir kad siela be gaivalinio ilgėjimos rastų kokį gyvenimo turinį. Ir kad aš pasauliui nebūčiau toks svetimas, kad gyvais siūlais būčiau su juo surištas. Pagaliau, aš nežinau[,] ar tikrai ir to noriu. Tik man pašėlusiai ilgu, ir galas žino[,] ko aš prigalvoju. Ir ką aš daugiau darysiu! Ir kaip aš daugiau būsiu. Jau toks būdas žmogaus ar kas, bet jeigu aš šiandie būčiau nuo Tavęs gavęs gerą laišką – gal aš būčiau buvęs laimingiausias žmogus pasaulyje, gal aš būčiau ėjęs ir žemę pabučiavęs, gal aš būčiau klykęs po miškus ir laukus, kad aš laimingas, kad Tu myli mane. Tu nebark manęs, kad aš toks liūdnas ir taip kalbu – Tu tik žinok, kad aš baisiai baisiai pasiilgau – ir tuomet visa suprasi, ir visa man atleisi. Ir tuomet ir tu regėsi tuos šviesius bokštus, kuriuos aš statau, kad mums būtų šviesu ir giedra gyventi. Tuos šviesius bokštus, in kuriuos mes kartu pasikelsim, kad dainuoti pasaulį, kad dainuoti dangų ir pasiimti iš jo tai, kas tik mums dviem priklausyti tegali!

– – – – – – – –

Del mano kelionės [2], pasiliuosavimo iš karuomenės [3] aš dar nieko nedariau – vis laukiau iš tavęs gando. Ir vokiečių jokio atsakymo dar niekas neturi. Sako[,] būk šiomis dienomis atsakymas turįs būti. Ir aš nežinau, kaip man pavyks iš karuomenės pasiliuosuoti. Bolševikai su lenkais vieni kitus erzina ir giriasi kariausią [4]. Bet tikro – tai nieko nėra. Vis tiktai sunku manyti, kad kas nor atsitiktų[,] pavyzdžiui[,] anksčiau pavasario. Iki pavasario – dar daug laiko. Pavasarį gali kartais lenkai su bolševikais pradėt kariaut, bet žiemą – vargu. Jeigu tai atsitiktų[,] žinoma[,] ir mums tek[t]ų labai atsargiai laikytis. Mūsiškiai pamažėli prie visko rengias, todel ir iš karuomenės labai nenori liuosuoti. Yra gandų apie mobilizaciją inteligentų (jaunesnių 1892–1893 ir t[.] t[.] m.) [5][.] Bet tikro kol kas nieko nėra. Rytoj su prašymu eisiu pas Šimkų [6], nes rytoj tikrai iš tavęs gausiu laišką.

Dabar vakaras. Tuoj nešiu laišką į paštą. Pabučiuosiu, palydėsiu – o ką aš paskui darysiu? Eisiu turbūt kur nors į laukus, į pakalnes, atlankysiu šventavietes – Tau padūmosiu, paraudosiu… Tu atleisk man, bet ką gi aš padarysiu, kad aš taip be galo Tavęs pasiilgau! Kartočiau, rodos, tai tūkstančius kartų ir niekuomet negalėčiau pasakyti viso, kas mano sieloj dedas.

Vandukai, mano mažutėlis[,] – ar tu girdi mane? Ar Tu neužmiršai, kad aš esu Tavo ir kad aš baisiai Tave myliu? Vanduk, Vanduk!

Tebūnie lengva tau ir gera, ir rytą saulė tegu meiliai tau į akis pažvelgia, kad tu pabustum ir mano būtum – mane liūdną atsimintum.

Labanaktis[,] Vanduk[,] – aš Tau šiąnakt dar daug dūmosiu!

Bučiuoju tave stipriai, stipriai.

Labanaktis – labanaktis[,] numylėta Tu mano! Bal

KOMENTARAI

[1] „Tadas Petkevičius. Šitas laiškas rašytas iš Kauno į Bugius Baliui grįžus iš atostogų Palangoje. Tuo laiku ruošėmės važiuot į Vokietiją studijuoti. Man Bugiuose buvo labai sunku – sąžinė griaužė tėvą vieną apleisti, o, iš kitos pusės, troškau ištrūkti, nes begaliniai slėgė jo sunki nuotaika. Atrodo, kad todėl Tadas davė telegramą kviesdamas atvažiuoti į Kauną, nes žinojo mano konflikto su tėvu priežastį“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ, KC PENN*, l. 25).

[2] „Kaip „Lietuvos“ bendradarbis, B. Sruoga 1920 m. pavasarį per Lietuvių meno kūrėjų draugiją išsirūpino vienkartinę 6000 auksinų (arba 252,25 dolerio) pašalpą, tačiau būsimomis studijomis rimčiau ir konkrečiau pradėjo rūpintis, atrodo, tik 1921 m. vasarą. Tų metų rugpjūčio mėn. Vokietijos valstybės atstovui Lietuvoje jis [Balys Sruoga] padavė prašymą su visais dokumentais, kad leistų jam stoti į Miuncheno universitetą ir ten „toliau specializuotis literatūros ir meno istorijos moksle“ (plačiau žr. in: Algis Samulionis, Balys Sruoga: Monografija, Vilnius: Vaga, Lietuvos TSR mokslų akademija, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas, 1986, p. 115).

[3] „Kadangi B. Sruoga buvo mobilizuotas Lietuvos kariuomenėn, bet nuo reguliarios tarnybos atleistas ir paskirtas dirbti spaudos darbą, tai, prieš išvykdamas studijų į Vokietiją, turėjo išsirūpinti tam specialų leidimą“ (Vanda Sruogienė, „Paaiškinimai ir priedai“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 410). Balys Sruoga naujokų rezerve laikytas jau nuo 1918-01-01 (plačiau žr. „Balio Sruogos dokumentai“, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1331, l. 3). Balys Sruoga nuo Inteligentų mobilizacijos (1919-05-26) buvo atleistas iki 1922-10-01 (žr. „Liudijimas“, Nr. 5485, Kaunas: Krašto apsaugos ministerijos Mobilizacijos skyrius, 1921-10-17, in: *Ibid*., 1r).

[4] Lenkijos–Sovietų Rusijos karas, vykęs 1919–1921 m. 1921-03-18 pasirašyta taikos sutartis (plačiau žr. Stasys Lukšys, „Lenkijos–Sovietų Rusijos karas“, in: *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. XI, vyriausiasis redaktorius Antanas Račis, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007, p. 791).

[5] 1920-10-20 „[v]adovaujantis Steigiamojo Seimo priimtu Šaukimo ir mobilizacijos įstatymu buvo vykdoma vyrų, gimusių 1892, 1893 ir 1901 m. ir baigusių ne mažiau kaip 4 gimnazijos klases, mobilizacija. Karo prievolę turėjo atlikti visi, kurie buvo atleisti nuo Inteligentų mobilizacijos“ (plačiau žr. Paulius Pacevičius, „Lietuvos kariuomenės dezertyrai Nepriklausomybės kovų ir valstybingumo laikotarpiu 1918–1923 m.“, in: *Karo archyvas*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2014, t. XXIX, p. 93–94).

[6] Jonas Šimkus (1873–1944), 1921-04–1922-02 krašto apsaugos ministras.